

Ukraina bellikleri

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Ukraina bellikleri UKRAINA BELLIKLERI

• Ukraina gıtdik, gördük we ýazdyk...

Prezident Taýýip Erdoganyň resmi saparyndan iki gün öň «Ulusal Kanal»-yň işgärleri bolup Ukraina gıtdik. Duşuşygyň bolan şäheri Kiýewde Ukrainanyň syýasy-ykdysady pulsuny barlap gördük. Hemmesini gürrüň bermekçi. Ukraina gidenimizde has owalky birnäçe mysalda bolşy ýaly näme bolýandygyny (näme ediljek bolýanyny) bilýärdik, gidensoň-a şol bilýän zatlarymyzyň hakykatdygyna ymykly göz ýetirdik. Ol ýerde soň öwrenen zatlarymyzam boldy elbet. Mysal üçin, güzeranyny zordan dolaýan Ukrainanyň aslynda dünýäniň iň uly üçünji däne ammaryna eýedigini we ýer ýüzüne «gije durmuşy» arkaly tanadylan halkyň agramly böleginiň daýhançylyk edýändigini.

•UKRAINADA NÄME BOLÝAR?

Ilkinji nobatda köpiňiz Günbataryň «Russiýa Ukrainany basyp aljak bolýar» ýalany bilen Ukrainany Russiýanyň üstüne küşgürmeginiň hemme zadyň başy diýip pikir etmegiňiz mümkin, ýöne bu beýle däl. SSSR-den bölünip aýrylandan soň Günbataryň Russiýanyň garşysynda dowamly galkan edilmek islenen Ukraina birnäçe ýyllap şu ýalan bilen ýatyp-turýar. Kiýewde uzak wagtlap işläp ýören türklere we ukrainaly ýerli ýaşaýjylara «Russiýa ýurdy basyp alar öýdýärsiňizmi?» diýip soradyk. Soragymyza gülüp jogap berenleriň sanynyň köp bolandygyny aýtmak bilen bir hatarda bize aýdylanlar şeýle: «2014-nji ýyldan bäri «şu ýyl çozjakmysyn, indiki ýyla galdy, şu aý hökman çozjakmys...» diýip aýdylyp gelinýär, ýöne hiç zat bolmady. Biz indi bu ýalan öwrenşiberdigem.»

Biziň gören zatlarymyzam berilen jogaplary tassyklaýardy. Rus okkupasuwýasyna garaşylmaýşy ýaly Kiýewde durmuş kadaly ýagdaýda we hiç hili çäklendirmeler ýok. Hemmeler işe gidip-

gelyär, metrolar we awtobuslar gül ýaly gatnap dur, köçeleriň ugrý, kafe-barlar, söwda merkezleri adamdan doly.

• UKRAINADA ARTAN LAPYKEÇLIK

ABŞ-nyň başyny çeken Atlantik pakty Ukrainany Russiýanyň üstüne küşgürip, bir tarapdanam ony NATO-nyň agzalygyna aljakgygy barada soňy görünmän wadalary beripdi. Emma ABŞ hemişeki bolşuny edip, öz urşy we bähbitleri üçin küşgüren Ukrainasyny-da ýarpy ýolda goýdy. Goşun ugradarys sözi Russiýanyň aýgytlylygynyň garşysynda sanksiýalara öwrüldi. NATO agzalygy-da garaşylyşy ýaly howada galdy. Uruşmaga meçew berendigine garamazdan Ukraina goşun ýollamaýan Atlantik pakty özleri üçin ölmegine garaşylan ukrainalylara ýarag ugratmagy welin ýatdan çykarmady. ABŞ-nyň näme gaýyrýandygyna düşünmäge başlan ukrain hökümeti ahyrsoňunda Baýden hökümetine «çozuş propogandasy ykdysadyýetimize zyýan berýär» diýip nägileligini bildirdi. Kiýewde göreşen ukrain žurnalistlerimiz we halk köpçüligi-de ýolbaşçylary ýaly lapykeçlik içindedi. Şu meseläni gozganymuzda belläp alan bir jogabymh siziň bilenem paýlaşaýyn. Kiýew meýdanynda kiçijik market ýöredýän bir ukrain telekeçisi şeýle diýdi: «Günbatar hemişeki gylygyny edýär, bizi dinibir rus doganlarymyz bilen uruşdyrjak bolýar we gynansak-da ýolbaşçylarymyz muňa aldanýar. Nähili ýalňyşandyklaryna uruş tursa düşünerler».

• ERDOGANYŇ KIÝEW SAPARY

Prezident Taýýip Erdoganyň Ukraina saparyndan iki gün öňinçä Kiýewdedik. Ukrain metbugatyna göz aýlanymyzda Erdoganyň resmi saparyna ep-esli orun berlendigini gördük. Habarlarda we teswirlerde Ukrainanyň Prezidentiniň Türkiýä hoşallyk sözi we Türkiýäniň Ukraina saparyndan öň alşylan habarlaşmalar paýlaşylýardy. Resmi sapary ýakyndan synlamak üçin sebitden we halkara habarlar agentlikleriniň wekilleri-de Kiýewdedi. Biz bolsa sapardan öň alşylan habarlaşmalardaky jikme-jikliklere we duşuşykdan soň geçiriljek bilelikdäki çykyşa ünsümüzü gönükdirdik.

Hökümetiň sapardan öň beren bir signaly diýseň ünsi çekijidi. Prezident Taýýip Erdogan Kiýewe hereket etmezden öň howa menziline eden çykyşynda Russiýanyň we Ukrainanyň «çozuş ýok, uruş islämzok» sözlerini ýatlatdy. Ýagny Erdogan iki ýurduň islemeýän urşuny başgalary gorjaýar» diýen signaly berdi. Duşuşykdan soň nähili signal berilmelidi? Kiýewe gelen Prezident howa menziline garşylanandan soň ilki näbelli esgeriň ýadygärligine zyýarat etdi. Soňra «Marinsk» köşgünde kärdeşi Zelenskiý tarapyndan dabaraly garşylandy. Ikiçäk gepleşikler geçirildi. Bir sagat meýilleşdirilen duşuşyk iki sagat kyrk minuda çekdi. Gol çekilen şertnamalar üçin gurnalan dabaradan soň iki lider beýannama berdi.

• KIÝEW SAPARYNDAN SOŇ ÜNSI ÇEKEN SIGNALLAR

Duşuşykdan soňky birinji çykyşy Ukrainanyň Prezidenti etdi. Ol has öňki çykyşlaryndaky birmeňzeş sözleri ulandy. Kesgitli signal bermedi. Erdogan bolsa sözüne Russiýa bilen çapraz meselelerinden Ukrainanyň territorial bitewiligi we Krym meselesi bilen başlady. AGİT missiýasy we MİNSK-e goldaw, Ukraina bilen strategik hyzmatdaşlygyň has-da ösmegi üns çeken beýleki signallardy. Erdogan has öň Putine we Zelenskä Türkiýede geçiriljek liderler duşuşygy teklibine iki ýurduň tehniki gepleşiklerine ýer eýeligini etmegini-de goşdy. Berilen beýannamalara, hususanam Krym düşündirişine duşuşygy ýakyndan synlan Kremliň näme jogap berjekdigi ara alnyp gürleşilýärkä, Erdogan esasy signaly Kiýewden gaýdyp gelýärkä uçarda žurnalistlere berdi. ABŞ-nyň başyny çekýän Günbatara nägileligini bildiren Erdogan «çözüde goşant goşman, gaýtam diňe çomak sokýar» diýdi.

• UKRAİNADA NÄME BOLARKA?

Russiýanyň Prezidenti Wladimir Putiniň Türkiýä resmi saparyndan soň hasam anyklaşan «näme bolarka?» sowalynda diplomatiýa atgaýtarym öňde bolsa-da, Günbataryň Donbasda prowokasiýa edäýmegi ähtimallygy-da bar. Çünki, meçew bermeleriň şu ýyl şunça köpelmeginiň astynda Owganystandan

kowulan, Günbatar Aziýada ýeňilen we täze dünýä düzgüninde öňe saýlanan Aziýa garşy çöküşdäki güýje wekilçilik edýän Atlantik paktynyň Günbatar Aziýa syrtyňy direme we Ýewropada ýitiren abraýyny täzedan dikeltme tagallasy ýatyr.

Başarybilse-hä Atlantik pakty Garadeňizde ilki ornaşmagy, soňra giňemegi göz önüne tutýar. Bu meselede ABŞ-nyň golunda ýakyn ýaranlary Angliýa bolsa-da, Kanada bolsa-da bir döwür dolandyran NATO-syny ýanyňa çekip bilenok. Garşysynda bolsa Russiýa göwüs gerip dur. Pekinde berilen soňky görnüşe we habarlaşmalara salgylanybam arkaýyn aýdyp bileris, Hytaý Halk Respublikasy-da Atlantik paktyna garşy Russiýanyň ýanynda. Bärde Kiýew duşuşygyndan soň pakta «çomak» bulaýlan «Türkiýäniň pozisiýasy nähili bolmaly?» sowalynyňam uly ähmiýeti bar.

•TÜRKIÝÄNIŇ POZISIÝASY NÄHILI BOLMALY?

Hökümetiň Garadeňize we sebite täsir etjek Atlantik küşgürmelere garşy emele gelen frontda bolmagy bähbitleri üçin diňe bir çykalga däl-de, mejburylyk! Gutarnykly çözgüt üçin Ukraina Atlantik lagerinden goparylmaly, Russiýa we sebit bilen ýakynlaşdyrylmaly. Türkiýe özüne abanýan howplary-da göz önüne tutup, Günbatara garşy hasam ýakynlaşan Russiýa-Hytaý we Eýran ýaranlygyny Gündogar Ortaýer deňzinde ýanyňa almagy zerur. Sag bolsunlar, çözgüdiň maksatnamasyny-da ýene «Watan» partiýasy birnäçe ýyl öň mälim edipdi. Türkiýäniň ýol görkezijisi boljak syýasat «Garadeňiz-Ortaýer deňizi Dostluk we parahatçylyk maksatnamasy» adyny göterýär. Atlantik bileleşigiň däl-de, Türkiýäniň bähbitlerini öňe tutýan bu maksatnama durmuşa geçirilip başlansa, meseleleriň nähili çözülýändigini dost-duşman hemmesi görer...

Deniz ADALY.

06.02.2022 ý. Publisistika